

PIENIĄDZ I SYSTEM BANKOWY. INFLACJA.

1. GOSPODARKA NATURALNA I TOWAROWA

W gospodarce naturalnej producenci produkują w celu zaspokojenia własnych potrzeb

W gospodarce towarowej producenci przekazują produkty swojej pracy innym podmiotom w drodze ekwiwalentnej wymiany

Towar - produkt pracy ludzkiej przeznaczony do sprzedaży

Czynniki, które zadecydowały o procesie przekształcenia gospodarki naturalnej w towarową:

- społeczny podział pracy
  - I wielki społeczny podział pracy - wyodrębnienie się rolnictwa
  - II - wyodrębnienie się rzemiosła
  - III - wyodrębnienie się kupiectwa
- ekonomiczne wyodrębnienie się producentów na tle własności środków produkcji

Wartość użytkowa i wartość wymienna

Wartość użytkowa - całokształt właściwości fizycznych

Wartość wymienna - stosunek ilościowy, w jakim jeden towar jest wymieniany na inny

$$x \text{ towaru } a = y \text{ towaru } b$$

Rozwój gospodarki towarowej:

prosta gospodarka towarowa → rozwinięta gospodarka towarowa

Czynnik decydujący - oddzielenie bezpośredniego producenta od środków produkcji, praca staje się towarem

2. PIENIĄDZ

Początkowo wymiana odbywała się według formuły:

$$T - T$$

Następnie wyodrębnił się towar **spełniający rolę powszechnego, ogólnego ekwiwalentu - pieniądz**

W gospodarce towarowo-pieniężnej wymiana odbywa się według formuły:

$$T - P - T$$

Pieniądz umożliwia rozerwanie w czasie i przestrzeni aktu sprzedaży i kupna:

$$T - P \qquad P - T$$

Dlaczego kruszec (złoto, srebro) ?

Zadecydowały o tym takie właściwości jak: jednorodność, trwałość, podzielność, łatwość przechowywania i przenoszenia.

3. FUNKCJE PIENIĄDZA:

- **Miernik wartości**   (funkcja dobra obrachunkowego)

Dzięki tej funkcji pojawia się kategoria ceny (wartości wymiennej towaru wyrażonej w pieniądzu). Pieniądz pełni tę funkcję w sposób idealny (wyobraźniowo).

- **Środek wymiany**   (**środek cyrkulacji**)

Pieniądz obsługuje transakcje, jest pośrednikiem w wymianie. Funkcja ta sprawia, że akt wymiany o charakterze barterowym zostaje rozbity na dwa odrębne akty sprzedaży/kupna (patrz powyżej).

Uwaga: cena zależy od ilości pieniądza w obiegu;
                         (inflacja - każda jednostka pieniężna traci na wartości)

Ilość pieniądza w obiegu zgodnie z **ilościową teorią pieniądza Irvinga Fishera**:

$$M = \frac{P \cdot Y}{V}$$

gdzie:

- M -   ilość pieniądza w obiegu
- V -   szybkość obiegu pieniądza
(oznacza ile razy przeciętnie jednostka pieniężna jest wydawana w ciągu roku)
- P -   przeciętny poziom cen dóbr i usług wchodzących w skład PKB
- Y -   wolumen produkcji (PKB w ujęciu realnym)

- **Środek płatniczy**

Funkcja ta wiąże się z jego zdolnością do regulowania zobowiązań z tytułu zaciągniętego kredytu, płacenia należnych podatków, itp.

- **Środek tezauryzacji (gromadzenia bogactwa, gromadzenia skarbu)**

Płynność pieniądza (łatwość przekształcenia w inną formę bogactwa) jest cechą pozwalającą pełnić tę funkcję

- **Pieniądz światowy**

4. KREACJA PIENIĄDZA. MECHANIZM MNOŻNIKA DEPOZYTOWEGO.**Jak działa mechanizm mnożnika depozytowego?**

Kolejna chwila t	Depozyty bankowe $D_b(t)$	Rezerwy gotówkowe $R_g(t) = \mu D_b(t)$	Kredyty (potencjalne) $Cr(t) = (1-\mu) D_b(t)$
0	$D_b(0)$	$\mu D_b(0)$	$(1-\mu) D_b(0)$
1	$(1-\mu) D_b(0)$	$\mu (1-\mu) D_b(0)$	$(1-\mu)^2 D_b(0)$
2	$(1-\mu)^2 D_b(0)$	$\mu (1-\mu)^2 D_b(0)$	$(1-\mu)^3 D_b(0)$
...	...	...	...
n	$(1-\mu)^n D_b(0)$	$\mu (1-\mu)^n D_b(0)$	$(1-\mu)^{n+1} D_b(0)$
...	...	...	...

Wskaźnik obowiązkowych rezerw gotówkowych μ :

$$\mu = \frac{R_g}{D_b}$$

Można więc oszacować możliwości kreacji kredytu na bazie depozytów bankowych:

$$Cr = (1-\mu) D_b(0) + (1-\mu)^2 D_b(0) + \dots + (1-\mu)^n D_b(0) + \dots$$

Jeśli $\lim_{n \rightarrow \infty} (1-\mu)^n \rightarrow 0$, wówczas:

$$(1-\mu) + (1-\mu)^2 + \dots + (1-\mu)^n + \dots = \frac{1-\mu}{1-(1-\mu)} = \frac{1-\mu}{\mu}$$

Na bazie złożonych w systemie bankowym depozytów można przyznać znacznie większe kredyty:

$$Cr = \frac{1}{\mu} (1-\mu) D_b(0) = \frac{1}{\mu} D_b(0) \quad \text{gdzie } \frac{1}{\mu} - \text{mnożnik depozytowy}$$

5. INFLACJA

- Objawy
- Przyczyny
- Skutki

Inflacja - permanentny wzrost przeciętnego poziomu cen rynkowych na towary i usługi nabywane przez ludność

Stopa inflacji - przeciętna stopa wzrostu cen konsumpcyjnych wyrażona w procentach

$$\text{stopa inflacji w roku } t = \frac{CPI_t - CPI_{t-1}}{CPI_{t-1}} \cdot 100\%$$

Indeksy cen:

- indeksy Paaschego (wagi z okresu końcowego)
- indeksy Laspeyresa (wagi z okresu początkowego)

Ze względu na przyczyny wyróżnia się:

- **inflację popytową**
- **inflację kosztową**
- inflację w wyniku **wzrostu podaży pieniądza** (monetarystyczna teoria inflacji)

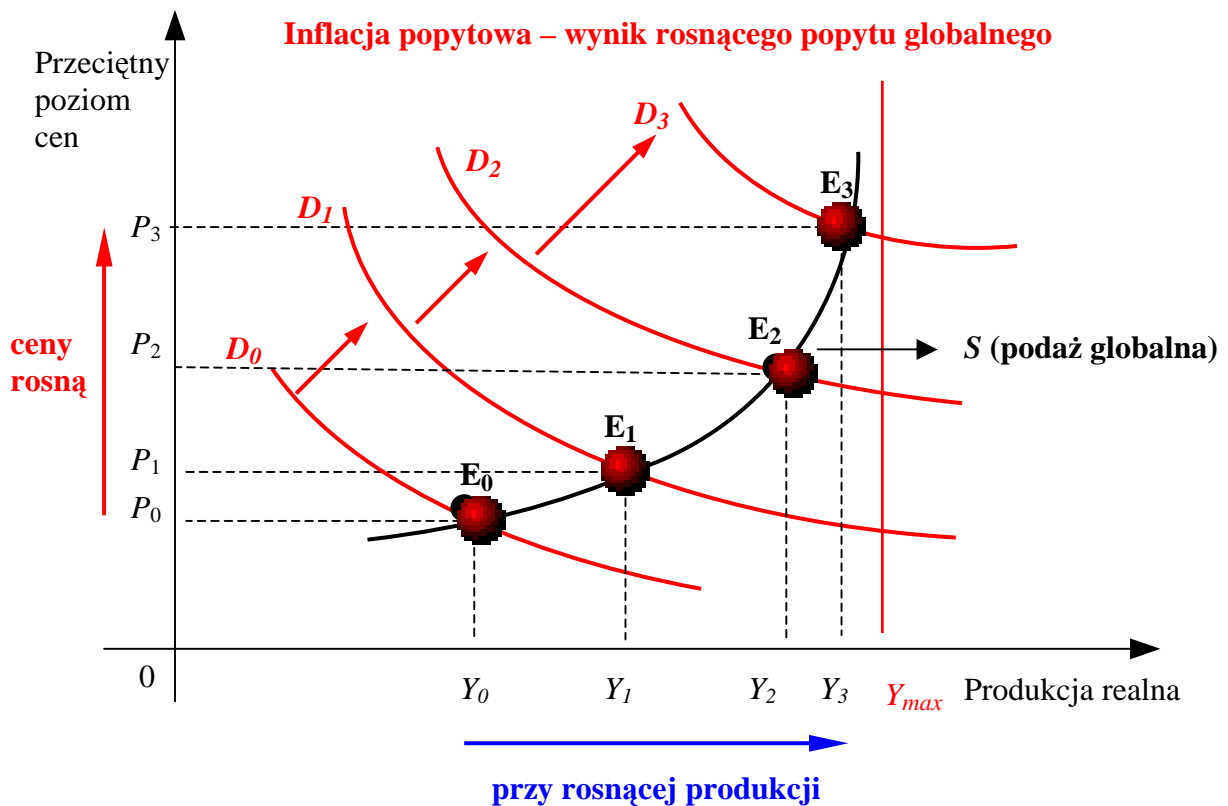
6. INFLACJA POPYTOWA - ciągniona przez popyt

spirala inflacyjna   popyt ↔ ceny

Występuje szczególnie w sytuacji, gdy istnieje wysoki stopień wykorzystania zdolności produkcyjnych, gdy możliwości wzrostu podaży są ograniczone.

Np. w czasie wojny lub w gospodarce nakazowej → **Kornai** „Niedobór w gospodarce”.

W gospodarce nakazowej obok inflacji popytowej i kosztowej (monopole państwowe) występuje także tzw. **inflacja ukryta** (utajona) objawiająca się w istnieniu niedoborów.

7. INFLACJA KOSZTOWA - pchana przez koszty (*cost pushed inflation*)

Mechanizm inflacji kosztowej polega na nieustannym, kumulatywnym wzroście cen, kosztów, cen produktów pochodnych, zysków, płac, podatków, subwencji, itd.

spirała inflacyjna (sprężenie zwrotne) koszty $\leftrightarrow$ ceny

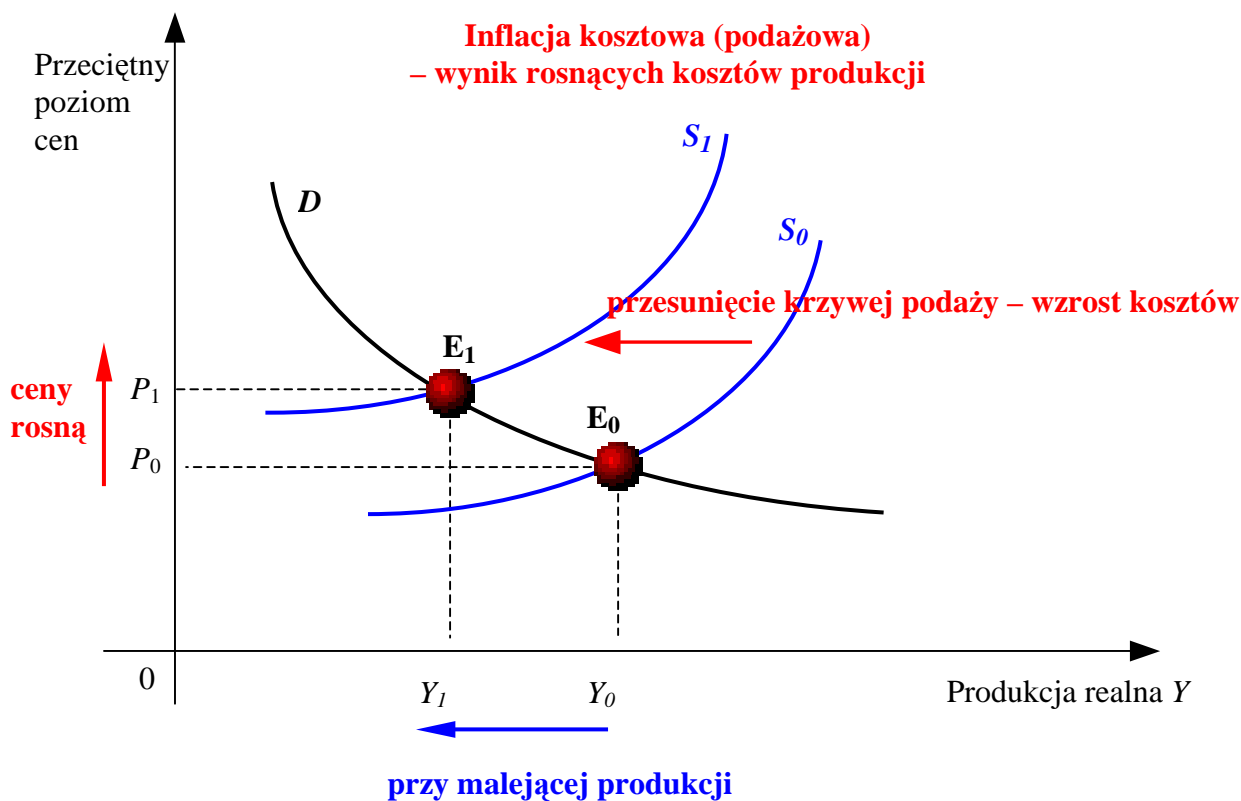
W sprzężeniu tym zasadnicze znaczenie odgrywa:

spirała inflacyjna   płace $\leftrightarrow$ ceny

Wzrost cen dotyczy między innymi dóbr i usług konsumpcyjnych, oznacza to wzrost kosztów utrzymania i wywołuje presję na podwyżki płac (następuje proces urealnienia wynagrodzeń w odniesieniu do inflacyjnego wzrostu cen i tym samym kosztów utrzymania). Ponieważ płace są składnikiem kosztów, rosną koszty produkcji, w wyniku wzrostu kosztów wytwarzania rosną również ceny, itd...

Szczególna rola w mechanizmie inflacji kosztowej:

- monopoli (w spirali *ceny - koszty - ceny*)
- związków zawodowych (w spirali *ceny - płace - ceny*)

8. MONETARYSTYCZNA TEORIA INFLACJI

Monetarystyczna teoria inflacji została sformułowana przez Friedmana.

Milton Friedman - amerykański ekonomista, czołowy przedstawiciel monetaryzmu, laureat nagrody Nobla (1976)

Monetarystyczna teoria inflacji reprezentuje pogląd, że **inflacja jest zjawiskiem czysto monetarnym i nie może zaistnieć bez nadmiernej podaży pieniądza.**

Wykorzystuje ona formułę znaną z ilościowej teorii pieniądza Irvinga Fishera:

$$M = \frac{P \cdot Y}{V}$$

Z powyższej formuły, po zróżnicowaniu, można wyprowadzić formułę na tempo wzrostu podaży pieniądza:

$$\frac{\Delta M}{M} = \frac{\Delta P}{P} + \frac{\Delta Y}{Y} - \frac{\Delta V}{V}$$

Jeżeli założymy, że prędkość obiegu pieniądza nie ulega zmianie, wówczas:

$$\frac{\Delta M}{M} = \frac{\Delta P}{P} + \frac{\Delta Y}{Y}$$

Wniosek:

Inflacja występuje wówczas, **gdy podaż pieniądza rośnie szybciej od wzrostu podaży towarów i usług** (od wzrostu realnego PKB) w gospodarce narodowej.

Monetaryści wskazują na niebezpieczeństwa (skutki inflacyjne) ze strony:

- miękkiej polityki pieniężnej banku centralnego
- tzw. łatwego kredytu (polityka zarówno banku centralnego jak i banków komercyjnych)
- nadmiernego deficytu budżetowego (nadmiernych wydatków z budżetu państwa w stosunku do wpływów budżetu)
- wzrostu płac realnych przewyższającego wzrost wydajności pracy

9. POLITYKA PIENIĘŻNA BANKU CENTRALNEGO

Wpływ polityki monetarnej na inflację i koniunkturę gospodarczą poprzez regulację dopływu i odpływu pieniądza w obiegu

Instrumenty polityki monetarnej banku centralnego:

- **stopa procentowa**
- **stopa rezerw obowiązkowych**
- **operacje otwartego rynku**
- **emisja pieniądza**

Wpływ polityki monetarnej na inflację i koniunkturę gospodarczą poprzez regulację podaży pieniądza w obiegu

Twarda (restrykcyjna) polityka monetarna	Miękka polityka monetarna
prowadzone w sytuacji silnego zagrożenia inflacyjnego	prowadzona w okresie recesji
Polityka polega na ograniczaniu podaży pieniądza w celu zahamowania inflacji.	Polityka polega na zwiększaniu ilości pieniądza w obiegu w celu ożywienia gospodarki poprzez wzrost popytu globalnego.
Instrumenty polityki:	
podwyższanie stóp procentowych wyznaczanych przez bank centralny	obniżanie stóp procentowych wyznaczanych przez bank centralny
zwiększanie wskaźnika rezerw obowiązkowych	zmniejszanie stopy rezerw obowiązkowych
sprzedaż papierów wartościowych na otwartym rynku	skup papierów wartościowych na otwartym rynku

10. Krzywa Phillipsa

Wyraża ona zależność między inflacją a bezrobociem w krótkim okresie.

